

VALORIFICAREA PATRIMONIULUI ETNOGRAFIC AL MUZEULUI JUDEȚEAN SATU MARE ÎN EXPOZIȚIA DE BAZĂ

DANIELA OLTEAN
ZOLTÁN TÓTH

Anul 1992 a fost pentru Muzeul județean Satu Mare un an deosebit de rodnic, deoarece el a însemnat repunerea instituției noastre în circuitul muzeistic național, după o lungă perioadă de reorganizare. Cele patru (4) secții ale muzeului, artă, arheologie, istorie și etnografie și-au deschis larg porțile pentru toți cei care doresc să cunoască istoria acestor ținuturi sătmărene.

Atunci când am organizat secția de etnografie, am încercat să expunem tot ceea ce este caracteristic celor trei zone etnografice ale județului nostru: Țara Oașului, Câmpia Someșană și Codru, folosind în acest scop cele mai deosebite obiecte din zestrea noastră etnografică, zestre făurită de-a lungul anilor cu ajutorul colecționarilor, a iubitorilor de artă și cultură populară și bineînțeles a muzeografilor care au achiziționat de-a lungul anilor o mare parte din patrimoniul nostru etnografic.

Expoziția de bază, amenajată la etajul al II-lea al Muzeului județean, cuprinde 6 săli având următoarea tematică:

- SALA 1 — Port
- SALA 2 — Agricultură
- SALA 3 — Creșterea animalelor
- SALA 4 — Meșteșuguri țărănești
- SALA 5 — Activități casnice
- SALA 6 — Arhitectură. Interioare

Primă sală din expoziție (Pl. XXIV/1—2), am dedicat-o costumului popular, deoarece considerăm că portul este cel care exteriorizează cel mai mult caracterul etnic al unui popor, este cel care dă notă distinctivă, specifică fiecărei zone etnografice.

Am expus aici în patru vitrine costume populare din Țara Oașului, inclusiv din zona Ugocea, și anume:

- Costum femeiesc din Țara Oașului, localitatea Bixad
- Costum bărbătesc din Țara Oașului, localitatea Certeze
- Costum femeiesc și costum bărbătesc din Ugocea, localitatea Turț

Pentru Câmpia Someșană am repartizat 4 vitrine în care sunt expuse costume populare aparținând naționalităților maghiare și germane (șvăbești), precum și un costum de femeie bătrână. Repartizarea s-a făcut astfel:

- Costum femeiesc șvăbesc, localitatea Petrești

- Costum bărbătesc șvăbesc, localitatea Petrești
- Costum femeiesc maghiar, localitatea Bogdand
- Costum bărbătesc maghiar, localitatea Bogdand
- Costum de copil maghiar, localitatea Arduș
- Costum bătrânesc de femeie, localitatea Someșeni.

Zona etnografică Codru este reprezentată prin 3 costume expuse în trei vitrine:

- Costum femeiesc din Codru, localitatea Homorod
- Costum bărbătesc din Codru, localitatea Cuța
- Costum de fată din Codru, localitatea Solduba

Alături de aceste costume, în patru vitrine sunt expuse clopuri, pene, zgârzi, cununi de mireasă, străiți și chimire oșenești, toate laolaltă aducând un plus de culoare și frumusețe acestei săli.

A doua și a treia sală (Pl. XXV/1, 2, XXVI/1) reflectă principalele și cele mai vechi ocupații ale băștinașilor ce locuiesc în extremitatea nord-vestică a țării noastre: agricultura și creșterea animalelor. La acestea se adaugă câteva din ocupațiile auxiliare: pomicultura, viticultura, albinăritul, pescuitul.

Sala a doua cuprinde câteva din principalele unelte folosite de țărani la munca câmpului: plug de lemn cu brăzdar de fier, grapă de lemn cu dinți de fier, furci de lemn, greble de lemn, coasă, seceri, îmblăcie, piue mari pentru cereale, mașină de tocat păioase, măsuri pentru cereale și alte obiecte folosite pentru prelucrarea și păstrarea produselor agricole. Toate acestea au fost achiziționate de pe întreg cuprinsul județului, reprezentând toate zonele etnografice.

Sala a treia prezintă una din ocupațiile de bază ale țăranilor ce locuiesc în aceste ținuturi: păstoritul, reprezentat prin cele mai specifice obiecte și accesorii folosite de păcurari și văjnicari. Sunt prezente obiecte confecționate în mare parte din lemn, cum ar fi: cupele pentru măsurat laptele, bărbânțe, cofe, fontare pentru caș, linguri de păcurari, găvane. În următoarele trei vitrine sunt expuse căldări pentru mulș, putini, străgetorii, și piese de îmbrăcăminte specifică păcurarilor.

Un obiect deosebit este lemnul întors, un fenomen vegetal anormal și rar întâlnit care era păstrat în gospodăriile țărănești cu scopul de a îndepărta forțele magice.

În această sală prezentăm și alte îndeletniciri țărănești practicate în județul nostru și anume: viticultura, pomicultura, albinăritul. Am expus 2 prese de struguri din localitățile Șandra și Homorodul de Jos (Câmpie și Codru), coșuri pentru cules struguri, butoaie, sărăoaie, reprezentative pentru centrele de viticultură de la Belciug, Rătești, Homoroade, Valea Vinului, Halmeu, unde se cultivă soiuri de viță de vie cunoscute sub denumiri ca nova (alb), roial (alb), Izabela (negru), delavar (alb cu roz).

Tot aici sunt expuse câteva obiecte folosite în pomicultură: culegător de fructe, leasă pentru uscat fructe, coșuri din scoarță de tei și cireș etc., precum și la albinărit: coșnițe din trestie și răchită, presă pentru faguri, captator de roiuri, afumător.

Sala a patra (Pl. XXVI/2) este sala meșteșugurilor, căci meșterii țărani sunt cei care au modelat argila, au prelucrat lemnul, au făcut plu-

gurile, au făurit primele unelte și instalații care au stat la baza dezvoltării tehnicii și industriei.

În patru vitrine prezentăm ateliere de tăbăcar, dogar, fierar, cu ustensilele aflate în dotarea acestora. Creația artistică populară în lemn are ca exponate reprezentative renumitele lăzi de zestre specifice zonei Codru și scaunele cu motive antropomorfe achiziționate din Țara Oașului.

Un loc aparte în această sală îl ocupă olăritul, ponderea cea mai mare revenind vestitului centru ceramic de la Vama (Țara Oașului) unde s-a produs și se mai produce și azi una din cele mai frumoase ceramici din România. În 12 vitrine am expus blide, oale, hârgauă, ulcele, oluri de nănaș, precum și câteva obiecte specifice centrelor ceramice de la Satu Mare, Carei și Tășnad. Am alăturat acestei colecții o roată de olărit, precum și unelte folosite la modelarea și ornamentarea ceramicii.

În sala a 5-a (Pl. XXVII/1) este prezentată una din cele mai intense activități casnice, prelucrarea fibrelor textile, alături de variatele ei produse care trebuiau să satisfacă numeroase cerințe, între care pe primul loc se situa confecționarea îmbrăcăminte, precum și realizarea țesăturilor folosite în locuința țărănească, toate acestea devenind cu timpul unul din cele mai importante domenii de manifestare a artei populare.

Din seria uneltelor folosite la prelucrarea fibrelor textile sunt expuse: două tipuri de melițe pentru cânepă, (meliță simplă și meliță dublă), călcător de fuioare, piepteni de diferite forme, furci de tors cu talpă și cu roată, vârtelnițe, rășchitoare, sucale.

În evoluția tehnicii țesutului apariția războiului orizontal a avut un rol deosebit, produsele textile fiind mai numeroase și mai complexe. Acest tip de război este prezent și în expoziție alături de o frumoasă colecție de textile de port și de casă, reprezentativă pentru ținuturile oșenești și codrenești: șterguri, desagi, spăcele, pindile, cămăși, pieptare, toate fiind rodul muncii și fanteziei creatoare a țărăncilor noastre.

Tot în această sală sunt expuse câteva din obiectele de uz casnic, folosite frecvent în gospodăria țărănească: călcătoare, durgalauă, maiuri pentru rufe, lingurare, blidare, rășnițe, prese pentru cartofi.

Ultima sală (Pl. XXVII/2) prezintă elemente specifice arhitecturii populare din județul Satu Mare și anume: ancadrame de geamuri cu fier forjat, ferestre cu leban, stâlpi de țârnaț cu frontar sculptat, diferite tipuri de stâlpi strunjiți și ciopliți, ancadrame de uși precum și un ghizd de fântână (draniță) octogonală, construită din bârne.

Atmosfera și ambianța prezentă în casele țărănești, am încercat să o prezentăm prin amenajarea a patru interioare caracteristice zonelor Codru, Oaș și Câmpie (maghiar și șvăbesc) (Pl. XXVIII/1—2; XXIX/1)

Piese de mobilier, obiectele de uz casnic, textilele decorative, icoanele pe sticlă, crează laolaltă o imagine care are puterea de a ne purta în lumea din care provin.

Pe peretele frontal al ultimei săli sunt prezente câteva obiecte de cult: prescurare, sfeșnice, cruci de lemn, rozare, veșminte bisericesti, iar în final o troiță de lemn, datată 1946.

La ieșirea din ultima sală, pe un coridor lung de 50 m sunt înșiruite cele mai reprezentative lăzi de zestre din colecția noastră etnografică. Într-un intrând al acestui coridor este expus un teasc de struguri de proporții monumentale, provenit din localitatea Halmeu. Acest

teasc, construit în totalitate din lemn, datează din anul 1796. (Pl. XXIX/2).

Toate aceste obiecte expuse în secția de etnografie vin spre a dovedi priceperea prelucrării diverselor materii prime, armonioasa repartizare a culorilor și motivelor decorative, talentul creator și capacitatea țaranului nostru de a îmbina utilul cu frumosul. Expunând această zestre etnografică am încercat ca măcar o părticică din viața satului și țaranului nostru să poposească și aici. Ne dorim acest lucru cu atât mai mult cu cât această viață se stinge încetul cu încetul, lăsându-se acaparată de civilizația urbană. De aceea păstrarea acestor creații specifice artei și culturii populare românești capătă un rol major, atât de bine remarcat de G. Oprescu care spunea încă în al doilea deceniu al veacului nostru: „Toate aceste obiecte de artă națională constituind cel mai însemnat al nostru titlu de noblețe, se pierd. La mulți dintre țărani a dispărut înțelegerea și iubirea pentru prețioasele „vechituri“, care se aruncă la gunoi și se înlocuiesc cu produsele industriei moderne. (...) În aceste condițiuni, rolul nostru este clar indicat. El devine o adevărată îndatorire națională: păstrarea a tot ce a mai rămas“.¹

Această expoziție dorește să ducă la îndeplinire acest rol, precum și acela de valorificare cât mai judicioasă a creației populare și de popularizare a valorilor aflate în patrimoniul nostru etnografic.

LA VALORISATION DU PATRIMOINE ETHNOGRAPHIQUE DU MUSÉE DU DÉPARTAMENT DE SATU MARE DANS L'EXPOSITION DE BASE

(Résumé)

Cet article comprend le mod d'organisation du secteur d'ethnographie du Musée du Département de Satu Mare, la manière dont on a valorisé notre collection ethnographique.

Il y sont exposés des objets caractéristiques aux trois zones ethnographiques du département (Țara Oașului, Câmpia Someșană et Codru), leur répartition étant en 6 salles les suivants thèmes:

- Salle 1 — le port (costumes populaires)
- Salle 2 — agriculture
- Salle 3 — l'élevage des animaux
- Salle 4 — métiers paysans
- Salle 5 — activités dans la maison
- Salle 6 — architecture; intérieurs

Exposant cet héritage ethnographique on a essayé de faire revivre ici, même une partie seulement, la vie du village, et du paysan et de prouver son talent créateur et artistique.

¹ G. OPRESCU, *Arta țărănească la români*, București, 1922, pag. 72—73.